

Korespondencje

WYSTAWY OSSOLINEUM WE WROCŁAWIU 1947—1950

Mimo że rok jeszcze nie upłynął od momentu, gdy „Ossolineum“, czyli kilkakaset skrzyń, znalazło się we Wrocławiu, już w październiku 1947 urządzono z zasobów tej instytucji pierwszą wystawę. Miała ona na celu poinformowanie zarówno pracowników naukowych jak i zwykłych konsumentów literatury o tym, jakie Biblioteka posiada rękopisy. Toteż tytuł jej brzmiał: „Literatura polska w autografach Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu“.

Ponieważ Ossolineum mieściło się na razie „kątem“ w na pół zrujnowanym gmachu dawnego gimnazjum przy ul. Szewskiej 37 i nie miało jeszcze odpowiedniego lokalu, pomieszczenia na wystawę tę, opracowaną przez prof. dra Tadeusza Mikulskiego, udzieliła Biblioteka Uniwersytecka.

Ów pierwszy debiut był ze wszech miar udany. Po raz pierwszy bowiem po wojnie czytelnik polski mógł zobaczyć oryginał rękopisu „Pana Tadeusza“, szczęśliwie odnaleziony w stajni adelińskiej na Śląsku, dokąd go wywieźli Niemcy, dalej szereg autografów Słowackiego, oraz 137 innych rękopisów 66 autorów polskich. Poczynając od widowiska pasywnego anonimowego autora z 1677 r., były to rękopisy Wacława Potockiego, I. Krasickiego, J. M. Ossolińskiego, A. Fredry, C. Norwida, K. Ujejskiego, H. Rzewuskiego, A. Asnyka, H. Sienkiewicza, J. Kasprowicza, S. Żeromskiego, Wł. St. Reymonta — po Staffa włącznie.

Wystawa, którą przez cały czas jej trwania odwiedzali tłumnie zarówno starsi jak i młodzież uniwersytecka czy szkolna, otrzymała w pięknej graficz-

nej szacie wydany, w 32 tabliczce z facsimilami zaopatrzonego katalog, opracowany przez prof. Mikulskiego, który po krótko omówił każdy eksponat.

Drugą z kolei imprezą, urządzoną staraniem Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, była wystawa pt. „Dzieje języka polskiego na Śląsku“ w opracowaniu prof. dra St. Rosponda. Odbyła się ona w sierpniu i wrześniu 1948 r. w pięknie odnowionej siedzibie Ossolineum przy ul. Szewskiej. Wystawa ta przy pomocy licznych map, wykresów, rękopisów, książek i statystyki miała wykazać zasięg polszczyzny na Śląsku oraz walkę na tym terenie o język polski.

Wśród najciekawszych eksponatów znalazły się więc fotografie słynnej „Księgi Henrykowskiej“, wydanej niedawno drukiem, w której spotykamy pierwsze zdanie polskie z 1270 r. obok licznych polskich nazw miejscowości i osób. Dalej pokazano wówczas pierwszy druk polski „Statuta Synodalia Episcoporum Wratislaviensium“, wydane we Wrocławiu w 1475 r. u Kasprowicza Eliana. W „Statutach“ znajduje się m. in. polski tekst modlitw „Ojcze nasz“, „Zdrowaś Maria“ i „Wierzę w Boga“. Innym ciekawym eksponatem był Jana Stanki, lekarza królewskiego, „Słownik Przyrodniczy“, napisany w 1472 r., a zawierający 20.000 nazw łacińskich, w tym 2.000 polskich odpowiedników.

W kilku gablotach zebrano dziesiątki książek z okresu humanizmu i renesansu, drukowane w Brzegu, Oleśnicy, Wrocławiu, Żaganiu. W osobnych działach wyłożono archiwalne dokumenty z XVII i XVIII w., oraz wydawnictwa nowsze, które dawały plastyczny obraz

ataku na polszczyznę Śląska i jej obronę, pozwalały zorientować się w kwestii śląskiego odrodzenia narodowego i językowego na tle wypadków roku 1848. Inne książki i broszury stanowiły grupę pierwszych zbiorów etnograficzno-dialektologicznych i historyczno-językowych.

Także i ta wystawa otrzymała staranny drukowany katalog, opracowany przez prof. Stanisława Rosponda.

Równocześnie w dużej sali wystawowej Biblioteki otwarta została wystawa z zbiorów Ossolineum, na której można było obejrzeć najcenniejsze rękopisy (106 sztuk), — a więc ponownie Mickiewicza: „Pan Tadeusz“, „Farys“, „Reduta Ordoña“, Słowackiego: „Król Duch“, „Fantazy“, „Genezis z Ducha“, Norwida: „Spartakus“, Rzewuskiego: „Listopad“, Pola: „Mohort“, Ujejskiego: „Maraton“, Romanowskiego: „Dziewczę z Sącza“, Lenartowicza: „Zachwycenie“, oraz autografy Kraszewskiego, Korzeniowskiego, Kaczkowskiego, Jeske-Choińskiego, Rodziewiczówny, Sienkiewicza, Żeromskiego, Reymonta, Bałuckiego, Asnyka, Kasprowicza: „Księga Ubogich“, Staffa i inne.

Dość wyjątkową pozycję stanowił tom drukowanego w jęz. niemieckim „Pisma Świętego“, na którego marginesach siedzący w Kufsteinie Konstanty Słotwiński, dyrektor Ossolineum, skazany na twierdzą za tajne wydawanie w latach 1832—1833 w drukarni Zakładu utworów zakazanych wówczas w Austrii, jak Mickiewicza: „Księgi Narodu Polskiego“, „Do matki Polki“, „Oda do młodości“, ością rybią napisał poemat religijny.

Na wystawie, mającej dać przegląd zasobów Ossolineum, znalazły się też dyplomy (31), zaopatrzone oryginalnymi pieczęciami od Bolesława Wstydliwego (1247) do Stanisława Augusta, starodruki (107), pierwodruki XIX w. (122), a w końcu grupa największa, bo 523 pozycji licząca, wydawnictwa wła-

sne Ossolineum i literatura o Ossolineum.

W związku z Kongresem Intelektualistów (25—27 sierpnia 1948), otwarto w tym czasie w gmachu Ossolineum 2 dalsze wystawy, to jest książki radzieckiej i francuskiej. Materiały do obu wystaw zostały przysłane z Francji i ze Związku Radzieckiego.

Wystawa książki radzieckiej zajęła 2 ogromne sale. W jednej znalazła się bogata literatura naukowa, mało jeszcze w tym czasie w Polsce spopularyzowana; w drugiej — głównie literatura piękna, książki z dziedziny sztuki, literatura dziecięca. Razem eksponatów książkowych było około 4.000.

Na wystawę francuską złożyły się najrozmaitsze, głównie jednak powojenne wydawnictwa różnej jakości i formatu, poczynając od skromnych broszur a kończąc na wytwornych bibliofilskich wydawnictwach, opatrzonych wspaniałymi ilustracjami, w ilości ogólnej około 3.200 książek.

Obie wystawy w ciągu otwarcia cieszyły się ogromnym zainteresowaniem społeczeństwa wrocławskiego i przyjezdnych. Urządzone one zostały wyłącznie przez pracowników Biblioteki Ossolińskich.

We wrześniu 1948 r., z okazji odbytego we Wrocławiu ogólnopolskiego Zjazdu Historyków, zorganizowano w Bibliotece Ossolineum „Wystawę polskiej książki historycznej 1939—1948“. Eksponaty pochodziły głównie ze zbiorów własnych Biblioteki a poza tym przysłane zostały przez autorów i wydawców.

Pierwsza wystawa, urządzona w r. 1949, poświęcona była Józefowi Maksymilianowi Ossolińskiemu, fundatorowi Zakładu, z okazji 200-lecia jego urodzin i połączona została z uroczystą akademią. Trwała ona jedynie 2 dni (7 i 8 kwietnia). Pokazano na niej rękopisy i pierwodruki Ossolińskiego oraz literaturę o nim.

13 Przegląd Zachodni

Na następnej wystawie, zorganizowanej w dniach 3. IV. do 8. V., w setną rocznicę śmierci J. Słowackiego, przedstawiono publiczności 24 rękopisy tego poety, 31 pierwodruków a poza tym wybór dzieł i literaturę o nim. Wystawę tę zwiedziło 3.500 osób.

Opierając się na jednym z najbogatszych w Polsce zbiorów ekslibrisów własnych i nabytych od wdowy po Zygmuncie Klemensiewiczu, zorganizowano w dniach 7. IV. do 8. V. wystawę pt. „Dzieje polskiego ekslibrisu“, na której przedstawiono 973 polskich znaków książkowych XVI—XX wieku oraz wybór literatury ekslibrisologicznej. Frekwencja wyniosła tym razem 4.000 osób.

Od 3 września do 15 października trwała wystawa zatytułowana „Widoki miast polskich w rysunkach Napoleona Ordy“. Złożyło się na nią kilkadziesiąt rysunków, pozwalających zorientować się, jak wyglądała Polska przed stu laty.

Niewielka wystawa „Piastowie i bożki słowiańskie w kompozycjach Zofii Stryjeńskiej“ otwarta była w czasie 19. X. do 30. XI.

W pierwszej połowie listopada 1948 r. Koło Przyjaźni Polsko-Radzieckiej przy Zakładzie Nar. im. Ossolińskich urządziło własny pokaz książki radzieckiej, dzieląc go na trzy działy: książki pięknej, książki o teatrze i książki o bibliotekoznawstwie.

Dużą popularnością cieszyła się także wystawa „Polska książka dziecięca“, urządzona w grudniu ub. roku. W kilkuset pozycjach dała ona przegląd polskiej literatury przeznaczonej dla dzieci, od Klementyny Tańskiej-Hofmanowej poczynając, na najnowszych wydawnictwach z tej dziedziny kończąc.

Podsumowaniem osiągnięć Biblioteki i Wydawnictwa Ossolineum na terenie wrocławskim była wystawa zorganizowana w marcu b. r. Na ciekawie

skomponowanych wykresach pokazano wzrost zasobów Biblioteki i rozwój czytelnictwa. W gablotach ułożono kilkaset najciekawszych wycinków z najróżnorodniejszych czasopism, w których jest mowa o Ossolineum. W innych gablotach można było obejrzeć książki wydane przez Ossolineum we Wrocławiu.

Ta wystawa otrzymała przepiękną oprawę artystyczną w postaci ponad stu rozwieszonych na ścianach i specjalnych ekranach rysunków, przedstawiających szereg fragmentów architektonicznych gmachu Ossolineum wrocławskiego, jednego z najpiękniejszych budynków zabytkowych stolicy Dolnego Śląska. Rysunki te, wykonane najrozmaitszą techniką, od zwykłego ołówka do wielobarwnej akwareli, były dziełem studentów architektury Politechniki Wrocławskiej. Niektóre z tych rysunków zamierza Ossolineum wydać drukiem.

Prócz wystaw urządzanych we własnym gmachu na podstawie posiadanych zbiorów Ossolineum zaopiekowało się i dało swój personel objazdowej wystawie Mickiewicz—Puszkina, która odwiedziła już szereg miejscowości na Dolnym Śląsku, a więc Dzierżoniów, Bielawę, Wałbrzych, Kamienną Górę, Jelenią Górę, Świdnicę, a w samym Wrocławiu spośród tamtejszych zakładów pracy: Państwową Fabrykę Sztucznego Jedwabiu, Państwową Wytwornię Sprzętu Komunikacyjnego, Browar Piastowski, Dom Kultury „Energetyka“, Wrocławskie Zakłady Przemysłu Odzieżowego, Rejonowy Urząd Poczty i Telegrafów, „Pafawag“.

W maju br. wystawa objazdowa Mickiewicz—Puszkina odwiedziła Katowice, gdzie ciesząc się ogromnym powodzeniem, bawiła przez okres dwutygodni. Następnym etapem będą miejscowości, leżące na Opolszczyźnie i reszta Dolnego Śląska.

Z okazji tygodnia oświaty w maju br., na osobnym stoisku wystawy urządzonej w lokalu ORZZ we Wrocławiu, Ossolineum przedstawiło publiczności pewnego rodzaju syntezę swych zbiorów, więc fotografie rękopisów (Pan Tadeusz), kilka cenniejszych starodruków, pierwodruków naszych wieszczów, kilka rzadkich czasopism sprzed stu lat, *slavica* oraz własne wydawnictwa. Artystycznie zrobione

wykresy mówiły o stałym zwiększaniu się frekwencji czytelników Biblioteki, wzroście jej zbiorów oraz wydawnictw.

Oczywiście, że z myślą o dalszym popularyzowaniu zbiorów wśród jak najszerszych warstw społeczeństwa Ossolineum planuje na bliższą i dalszą przyszłość szereg innych, nie mniej ciekawych wystaw.

Roman Aftanazy (Wrocław)